

ŤAŽENIE GENERÁLA THOMASA J. JACKSONA V ÚDOLÍ SHENANDOAH (MAREC - JÚN 1862)

TOMÁŠ KLUBERT

KLUBERT, T.: The Campaign of General Thomas J. Jackson in Shenandoah Valley (March – June 1862). *Vojenská história*, 8, 2, 2004, pp 17 – 38, Bratislava.

In the published study the author elaborated one of the most famous campaigns of the American civil war conducted in spring 1862 in the valley of the Virginia river Shenandoah. A small confederation army of Major-General T. J. Jackson then with success resisted far more numerous troops of the Union and by posturing raids to Washington diverted attention of the enemy command from the attack to the capital of the South – Richmond. Elaborating the study the author drew from recent professional, scientific and popularising resources of US, British, Czech and other proveniences, including multimedial ones.

Military History. America. Civil War. 19th Century.

Prvé mesiace americkej občianskej vojny sa niesli v znamení víťazstiev odštiepených južných štátov (Konfederácie) a ťažkých porážok Severu (Únie). Prezident USA Abraham Lincoln bol z vývoja situácie veľmi sklamaný a obával sa, že Veľká Británia a Francúzsko, ktoré po zablokovaní južanských prístavov federálnym loďstvom trpeli nedostatkom bavlny, uznajú nezávislosť Konfederácie a poskytnú jej vojenskú pomoc. Od konca roka 1861 preto čoraz dôraznejšie pobádal svojich váhavých generálov do rozhodnejších akcií. 27. januára 1862 nariadil, „aby bol 22. február dňom všeobecného pohybu pozemných a námorných síl Spojených štátov proti vojskám rebelov...“¹

Najdôležitejšiu úlohu prikladal Lincoln 170-tisícovej Potomackej armáde, ktorá mala z priestoru Washingtonu postupovať na nepriateľské hlavné mesto Richmond v štáte Virgínia. Vrchný veliteľ federálnej armády generálmajor² George B. McClellan však nepodnikal žiadne prípravy na ofenzívu. Keď ho za to rozčúlený prezident kritizoval, dostal odpoveď, že priamy útok na Richmond je príliš riskantný. Nepriateľská metropola sa nachádzala len 160 km južne od Washingtonu, ale Potomacká armáda by cestou musela prekonať niekoľko riek. A McClellan, ktorý sa ako pozorovateľ zúčastnil krymskej vojny, si dobre pamätal, aké hrozné straty utrpeli spojenci aj Rusi počas násilných prechodov vodných tokov. Obranca severnej Virgínie generál Joseph E. Johnston bol navyše považovaný za majstra defenzívneho boja, pričom zásobovacie komunikácie federálnych vojsk by prechádzali hustými lesmi plnými južanských partizánov.³

McClellan predložil Lincolnovi alternatívny návrh. Namiesto postupu nebezpečným virgínskym vnútrozemím mala Potomacká armáda preniknúť do blízkosti Richmondu cez morskú zátoku Cheseapeake Bay. Najpriaznivejší priestor na vyloďenie poskytovali dve lokality:

¹BISHOP, Ch. – DRURY, I. – GIBBONS, T.: 1400 dní. Válka Severu proti Jihu den po dni. Brno : Jota, 1998, s. 66. Dátum 22. februára si Lincoln nevybral náhodou: bol to deň narodenín prvého amerického prezidenta Georgea Washingtona.

²V armáde Únie aj Konfederácie existovali štyri generálske hodnosti. Najnižšou bol brigádny generál – brigádný generál, za ním nasledovali major general – generálmajor, lieutenant general – generálporučík a general – generál.

³DUPUY, R. E. – DUPUY, T. N.: The Compact History of the Civil War. New York : Warner Books, 1993, s. 102-103.

mestečko Urbanna neďaleko ústia rieky Rappahannock a pevnosť Fort Monroe – dôležitá základňa Severu na špičke Virgínskeho polostrova medzi ústiami riek James a York. V oboch prípadoch by sa vojská Únie ocitli v hlbokom tyle Johnstonovej armády,⁴ ktorá táborila pri Mannassase 40 km juhozápadne od Washigtonu, a ich plynulé zásobovanie mohlo zabezpečiť silné federálne loďstvo.⁵

Po dlhom váhaní Lincoln schválil plán vylodenia pri Urbanne s podmienkou, že McClellan vyčlení z Potomackej armády dostatočné sily na obranu Washingtonu. Iba na obsadenie pevností vybudovaných okolo hlavného mesta Únie sa muselo uvoľniť takmer 10 000 vojakov. Južne od Washingtonu bol rozmiestnený 40-tisícový I. armádny zbor generálmajora Irwina McDowella, aby ho chránil proti priamym útokom Johnstonových vojsk. V. armádny zbor pod velením generálmajora Nathaniela P. Banksa v sile 23 000 mužov zasa dostal úlohu neutralizovať konfederáčne jednotky na dolnom (severnom) toku virgínskej rieky Shenandoah, ktoré mohli ohroziť Washington zo západu.⁶ Keď McClellan začal namietat, že po takomto oslabení nedokáže Richmond dobyť, odvolal ho Lincoln 11. marca 1862 z postu vrchného veliteľa a ponechal mu len velenie nad Potomackou armádou.⁷

Generál Johnston od začiatku roka 1862 s obavami sledoval rastúcu silu McClellanových vojsk, proti ktorým mohol postaviť iba 57 000 mužov. Z tohto dôvodu už vo februári požiadal prezidenta Konfederácie Jeffersona F. Davisa, aby mohol zo zraniteľného postavenia pri Mannassase ustúpiť hlbšie na juh. Po niekoľkotýždňových debatách bol jeho návrh prijatý a začiatkom marca sa konfederáčne jednotky presunuli na pravý breh Rappahannocku k mestu Fredericksburg na polceste medzi Washingtonom a Richmondom.⁸

Keď McClellan zistil, že rebeli ustúpili za Rappahannock, musel opustiť pôvodný plán a realizovať náhradnú alternatívu – vylodenie na Virgínskom polostrove. V dňoch 17. marca až 1. apríla 1862 prebehla najväčšia obojživelná operácia, akú dovtedy dejiny vojen zaznamenali. Vyše 400 lodí prepravilo z prístavu Alexandria v ústí rieky Potomac do Fort Monroe 100 000 federálnych vojakov, 15 000 koňov a mulíc, 60 batérií poľného delostrelectva a množstvo ďalšieho materiálu, vrátane ťažkých obliehacích diel, pozorovacích balónov a kilometrov telegrafných káblov.⁹ Tento veľkolepý logistický výkon bol súčasne ukázkou McClellanovej neschopnosti širšieho strategického uvažovania. Inak by poslal časť Potomackej armády priamo proti Johnstonovi, kým ešte táboril pri Mannassase, aby ho udržal na mieste a prinútil tak povstalcov rozdeliť ich beztak málopočetné sily.¹⁰

Unionistický útok na konfederáčnu metropolu mohol byť napriek tomu úspešný. Fort Monroe delí od Richmondu len 100 km a jedinou prekážkou, ktorá stála Potomackej armáde v ceste, bola slabá opevnená línia medzi mestom Yorktown a riekou James. Na jej obranu mali Južania k dispozícii len 17 000 mužov pod velením generálmajora Johna B. Magruderu. Johnston neveril, že dokáže vzdorovať obrovskej McClellanovej prevahe a navrhol skoncentrovať konfederáčne vojská pri Richmonde. Prezident Davis a jeho hlavný vojenský poradca generál Robert E. Lee s ním nesúhlasili a nariadili mu, aby s väčšinou svojej armády okamžite vyrazil na pomoc Magruderovi.¹¹ Presun Johnstonových jednotiek k Yorktownu však prebiehal až do polovice apríla, čo unionistom poskytlo dost času na úspešnú ofenzívu. Problém bol v tom,

⁴Pretože toto zoskupenie sa oficiálne tiež nazývalo Potomacká armáda, označujem ho z dôvodu lepšej zrozumiteľnosti ako Johnstonovu armádu.

⁵<http://www.peninsulacampaign.org/>.

⁶BEVIN, A.: Jak vítězí velcí vojevůdci. Brno : Jota, 1996, s. 102; DUPUY – DUPUY, ref 3, s. 103, 114.

⁷BISHOP – DRURY – GIBBONS, ref 1, s. 71. Post vrchného veliteľa armády Únie zostal voľný do 11. júla 1862, keď ho zaujal generálmajor Henry W. Halleck, ktorý bol 9. marca 1864 nahradený generálpodporučikom Ulyssesom S. Grantom. Na Juhu vznikla funkcia vrchného veliteľa armády až 23. januára 1865 a obsadil ju generál Robert E. Lee.

⁸<http://www.geocities.com/Athens/Delphi/4663/penin.html/>.

⁹TANNER, R. G.: Stonewall in the Valley. Mechanicsburg : Stackpole Books, 1996, s. 100.

¹⁰BEVIN, ref 6, s. 102; DUPUY – DUPUY, ref 3, s. 103.

¹¹BISHOP – DRURY – GIBBONS, ref 1, s. 74.

že McClellan značne preceňoval silu južanskej obrany a odmietol zaútočiť na Richmond skôr, než mu Lincoln pošle McDowellov zbor.¹² Prezident nemal vážnejšie námietky a sľúbil, že akonáhle pomínie bezprostredné ohrozenie Washingtonu, budú sa môcť McDowellovi muži pripojiť k Potomackej armáde.¹³

Lenže McDowellov zbor sa do polostrovného ťaženia nikdy nezapojil, McClellan Richmond nedobyl a trvalo ešte tri roky, kým Sever za cenu obrovských obetí zvíťazil. Za to všetko mohol Juh vďačiť generálovi Thomasovi J. Jacksonovi, ktorý je považovaný za najlepšieho amerického vojvodu 19. storočia.

* * *

Generál Jackson bol vysoký, prísny a veľmi zbožný muž. Narodil sa 21. januára 1824 vo virgínskom meste Clarcksburg¹⁴ v chudobnej rodine škótsko-írskeho pôvodu. Ako 18-ročný bol prijatý na vojenskú akadémiu West Point, kde patril medzi najtalentovanejších poslucháčov. Po ukončení štúdia odišiel v hodnosti poručíka delostrelectva bojovať do americko-mexickej vojny (1846 – 1848) a v krátkej dobe ho za mimoriadne hrdinstvo povýšili na majora. Neskôr vykonával posádkovú službu v Pennsylvánii, New Yorku a na Floride. 29. februára 1852 armádu opustil, aby sa mohol naplno venovať povolaniu učiteľa delostreleckej taktiky a prírodných vied na Virgínskej vojenskej akadémii (Virginia Military Institute – VMI) v Lexingtone.¹⁵

Keď sa Virgínia v apríli 1861 odtrhla od Únie a vstúpila do Konfederácie, Jackson aktivoval, bol vymenovaný za plukovníka pechoty a poverený velením 1. virgínskej brigády, ktorá pozostávala z dobrovoľníkov¹⁶, prevažne neanglosaského pôvodu. Jackson ich podrobil tvrdej disciplíne. Od dôstojníkov vyžadoval doslovné plnenie rozkazov a nepripúšťal žiadne námietky. Mužstvu zakazoval kliať, rozprávať vulgárne vtipy a tvrdo trestal alkoholizmus. Pri výcviku kládol veľký dôraz na rýchle presuny. Jeho vojaci dokázali denne prekonať 30 až 40 km, za čo dostali pomenovanie pešie jazdectvo (Foot Cavalry).¹⁷

Už 17. júna 1861 bol Jackson povýšený na brigádneho generála. Vďaka chrabrosti jeho mužov v prvej bitke občianskej vojny pri rieke Bull Run, neďaleko Manassasu 21. júla 1861, sa otrasená južanská armáda dokázala znova vzchopiť a zahnať početne silnejšieho nepriateľa na útek. Jackson si vtedy za svoju statočnosť vyslúžil prezývku „Stonewall“ (kamenný múr) a 1. virgínska brigáda bola odvtedy známa ako Stonewallova.¹⁸

V bitke pri Bull Rune utrpeli porazení aj víťazi ťažké straty. Samotný Jackson prišiel o 16 % mužstva. Príčina bola každému jasná: zavedenie perkusných predoviek s drážkovanými hlavňami, ktoré mali štvornásobne vyšší dostrel, než nepresné kresadlové muškety. Ich smrtiaci účinok odsúdil v americkej občianskej vojne k neúspechu sedem z ôsmich útokov. Pri vtedajšej technickej úrovni zbraní totiž neexistoval žiadny spôsob ako zlomiť defenzívnu silu pechoty vyzbrojenej ďalekonosnými puškami. Väčšina generálov na oboch stranách sa zmierila s veľkými stratami a bez zaváhania vydávala rozkazy na krvavé čelné útoky proti nepriateľským

¹²Na Severe i Juhu sa armádne zbory oficiálne označovali rímskymi číslicami, divízie a brigády arabskými. V praxi však boli nazývané priezviskami svojich veliteľov.

¹³BEVIN, ref 6, s. 102.

¹⁴Od roku 1863 sa Clarcksburg nachádza v štáte Západná Virgínia.

¹⁵SELBY, J.: Stonewall Jackson as Military Commander. New York : Barnes & Noble Books, 1999, s. 31-42.

¹⁶Pretože v USA neexistovala povinná vojenská služba a profesionálna armáda mala v roku 1861 len 16 367 mužov, tvorili na začiatku občianskej vojny drvivú väčšinu príslušníkov ozbrojených síl Severu i Juhu dobrovoľníci a milicionári. Povinné odvody zaviedla Konfederácia 16. apríla 1862. Únia prijala rovnaké opatrenie 3. marca 1863.

¹⁷FAUST, P. L., ed.: Historical Times. Illustrated Encyclopedia of the Civil War. New York : Harper & Row Publishers, 1986, s. 265, 391, 724; SELBY, ref 15, s. 45-47.

¹⁸TANNER, ref 9, s. 30.

obranným postaveniam.¹⁹ Jackson si však už na začiatku vojny uvedomil, že Juh, ktorý mal oproti Severu oveľa menšiu populáciu,²⁰ nemôže plytvanie ľudskými životmi dlho vydržať. Zavrhol frontálne útoky a rozhodol sa postupovať cestou najmenšieho odporu, klamať protivníka a napadať ho na miestach, kde to najmenej očakáva. Kľúč k víťazstvu podľa neho nespočíval v zničení federálnych armád, ale v zlomení vôle nepriateľa pokračovať vo vojne. Krátko po bitke pri Bul Rune navrhol prezidentovi Davisovi, aby južanské vojská obišli dobre chránený Washington a spustošili priemyselné zóny okolo Baltimore, Filadelfie a ďalších miest do takej miery, že obyvateľstvo Únie dá pred pokračujúcou deštrukciou prednosť mieru aj za cenu uznania nezávislosti Konfederácie. Žiaľ, prezidentovi chýbala jeho predstavivosť. 7. októbra 1861 povýšil Jacksona na generálmajora, ale plán invázie na Sever zamietol.²¹ Jackson sa týmto neúspechom nedal odradiť. Ponechal si stratégiu nepriameho postupu v zálohe a rozhodol sa ju použiť hneď, ako dostane vhodnú príležitosť.²²

* * *

Dňa 5. novembra 1861 bol Jackson vymenovaný za veliteľa údolia Shenandoah, úrodného územia medzi pohoriami Allegheny (Alleghenies) a Modrý hrebeň (Blue Ridge), ktoré tvorilo samostatný vojenský dištrikt v rámci Severovirgínskeho departmentu.²³ Jeho strategický význam bol obrovský. Miestne farmy dodávali množstvo potravín pre konfedačné ozbrojené sily a zo severnej časti údolia mohli povstalci ohrozovať Washington, Maryland aj Pennsylvániu.²⁴ V predvečer unionistickej ofenzívy sa však Jacksonove sily obmedzovali na tri brigády zložené z 11 rámcových peších plukov a štyroch batérií ľahkého delostrelectva, jeden jazdecký pluk s batériou horských diel a tisícku zle vyzbrojených milicionárov. Spolu 5 600 mužov (z toho 600 jazdcov) a 27 diel. Toto nevelké zoskupenie nieslo hrdý, ale neadekvátny názov Údolná armáda (Valley Army). Jej štáb bol umiestnený vo Winchestri 100 km západne od Washingtonu. V hornej časti údolia Shenandoah, nezávisle na Jacksonovom velení, operovala od začiatku roka 1862 miniatúrna Severozápadná armáda brigádneho generála Edwarda Johnsona, ktorá chránila priesmyky vedúce k mestečku Staunton a Virgínskej centrálnej železnici. Skladala sa len z dvoch peších brigád a troch delostreleckých batérií. Celkovo 3 000 mužov a 12 diel.²⁵

¹⁹BEVIN, ref 6, s. 100-101. Proti pechote vyzbrojenej predovkami s drážkovanými hlavňami bolo bezmocné aj delostrelectvo. Zatiaľ čo smrtiaci účinok puškových projektilov siahal do vzdialenosti 1 000 m, delostrelecké kartáče mali dostrel iba 530 m. V americkej občianskej vojne sa síce objavili prvé ďalekonosné delá, ale nárazové granáty plnené pušným prachom nemali dostatočne ničivú silu. Zmena nastala až koncom nasledujúceho desaťročia po objavení účinnejších syntetických výbušnín.

²⁰Na začiatku občianskej vojny žilo v 23 štátoch Únie 22 miliónov ľudí, kým 11 štátov Konfederácie malo len 9 miliónov obyvateľov, z toho 3,5 milióna černochoch.

²¹BEVIN, A.: *Lost Victories: The Military Genius of Stonewall Jackson*. New York: Henry Holt and Company, 1992, s. 35-36. Je ironiou dejín, že Jacksonov plán napokon realizoval federálny generál William T. Sherman, ktorý hrozným spustošením štátov Georgia, Južná a Severná Karolína zlomil vôľu južanského ľudu pokračovať v boji za nezávislosť.

²²BEVIN, ref 6, s. 101, 108. Jackson neskôr zhrnul svoje zásady vedenia vojny do dvoch pravidiel. Prvé: „Vždy oklamať, zmiasť a prekvapiť protivníka. Porazeného nepriateľa prenasledujte pokiaľ je to len trochu možné a vaši ľudia vládzu. Ak je armáda na úteku prenasledovaná dostatočne úporne, prepadne panike a potom sa dá až z polovice zničiť.“ Druhé: „Nikdy nebojujte proti veľkej presile. Ak sa dá manévrovať, môžete vrhnúť svoje vojsko proti časti, a to proti najslabšej časti vášho nepriateľa, a rozdrviť ju. Táto taktika vždy vyhráva. Malá armáda tak môže zničiť veľkú po jednotlivých častiach a opakované víťazstvá ju spravia neporaziteľnou.“

²³FAUST, ref 17, s. 391. Departmentmi sa nazývali vojenské okruhy, na ktoré bolo počas občianskej vojny rozdelené územie Únie aj Konfederácie. Ich počet a veľkosť sa často menil. Veliteľom Severovirgínskeho departmentu (Department of Northern Virginia) a Jacksonovým priamym nadriadeným bol do 1. júna 1862 generál Johnston, potom generál Lee.

²⁴BEVIN, ref 6, s. 102-103.

²⁵TANNER, ref 9, s. 33, 101, 103. Slabosť konfedačných vojsk v údolí Shenandoah podčiarkuje skutočnosť, že tabuľková pešia brigáda mala mať štyri pluky po 1 000 mužoch a kompletná batéria bola vyzbrojená šiestimi delami.

Hoci Údolná armáda nebola veľká, disponovala niekoľkými dôležitými výhodami. Väčšina Jacksonových mužov pochádzala priamo z údolia Shenandoah a dobre sa orientovali v teréne. Vďaka kvalitnej 230 km dlhej ceste s makadamovým povrchom, známej pod názvom Valley Pike (dnešná U.S. Route 11), sa južanské jednotky mohli v každom počasí rýchlo presúvať od Potomacu až k Stauntonu.²⁶ Najdôležitejšie však bolo, že Údolnú armádu nezištne podporovali miestni obyvatelia. Veľmi dobre totiž vedeli, že vojaci Konfederácie bránia ich domovy a rodiny pred vtrielcami zo Severu, medzi ktorými je množstvo dobrodruhov a kriminálnikov.²⁷

V predvečer unionistickej ofenzívy dostal Jackson od generála Johnstona tri všeobecne formulované rozkazy: chrániť ľavé krídlo jeho armády, zastaviť postup federálnych vojsk hore údolím Shenandoah a znemožniť Banksovi, aby podporil McClellanove hlavné sily.²⁸ Jackson si okrem toho vytýčil ešte jednu úlohu: zabrániť McDowellovmu zboru, aby sa spojil s Potomackou armádou. Johnston nemohol proti takej presile Richmond ubrániť a pád mesta by znamenal koniec južanského boja za nezávislosť. Veď Richmond nebol iba sídlom povstaleckej vlády, ale aj železničnou osou štátu Virginia a najdôležitejším priemyselným centrom Konfederácie. Johnston si nevedel predstaviť, ako môže malá Údolná armáda ovplyvňovať McDowellove pohyby, ale Jackson, ktorý poznal Lincolnové obavy o bezpečnosť Washingtonu, mal na vec iný názor. Okrem toho chcel podať presvedčivý dôkaz, že našiel účinnú alternatívu samovražedných frontálnych útokov.²⁹

* * *

Začiatkom marca 1862 prekročil generál Banks s dvomi divíziami³⁰ a jednou jazdeckou brigádou Potomac pri mestečku Harper's Ferry, ktoré vojská Únie okupovali už od júna predošlého roku.³¹ Jackson vedel, že proti štvornásobnej presile nemôže bojovať konvenčnými metódami. Keď sa federálne jednotky 11. marca 1862 objavili pred Winchestrom, zhromaždil vo večerných hodinách svojich veliteľov a predložil im odvážny plán: využiť tmavú noc a napadnúť nepriateľský tábor 6 km severne od mesta. Jacksonovi bolo totiž známe, že Banks dostal hodnosť generálmajora len vďaka vysokému postaveniu v hierarchii Republikánskej strany a jeho zbor je zložený z mladých neskúsených vojakov. Z toho usúdil, že prekvapujúcim

²⁶Údolím Shenandoah prechádzali aj tri železničné trate: v severnej časti to bola Baltimorsko-ohijská železnica, v strednej Železnica Manassaského sedla a v južnej Virginska centrálna železnica. Neboli však navzájom prepojené a v Jacksonovom ťažení zohrali len okrajovú úlohu.

²⁷O vysoké zastúpenie deklasovaných živlov v armáde Únie sa zaslúžila samotná Lincolnova vláda, ktorá na začiatku občianskej vojny poskytla každému dobrovoľníkovi príspevok vo výške 100 dolárov, čo bola čiastka rovnajúca sa mesačnému platu kapitána jazdeckta (mobilizovaní milicionári pritom nedostali nič a mali aj menší žold). Po zavedení všeobecnej brannej povinnosti sa bohatší odvedenci mohli z vojenskej služby vykúpiť sumou 300 dolárov, alebo si za seba najat' náhradníka (na Juhu boli takéto praktiky zakázané). Nebolo preto výnimkou, že množstvo darebákov a povaľačov sa nechalo zverbovať až osemkrát! Hordy ďalších vagabundov pozvážali z Európy do severných štátov rôzni podnikavci, ktorí sa s nimi potom delili o zisk.

²⁸TANNER, ref 9, s. 101.

²⁹BEVIN, ref 6, s. 103.

³⁰Americké vojenské názvoslovie 19. storočia nerobilo striktný rozdiel medzi pešou a jazdeckou divíziou. Na začiatku občianskej vojny totiž existoval iba jeden typ divízie, ktorá mala byť zložená z troch peších brigád po 4 000 mužoch. V skutočnosti počet brigád v jednotlivých divíziách kolisal od dvoch do siedmich a ich personálne obsadenie bolo väčšinou hlboko pod tabuľkovým stavom. Do každej divízie bývalo začleňovaných niekoľko delostreleckých batérií (spravidla 3 až 6) a nezriedka i jeden pluk alebo celá brigáda jazdeckta. Potreba koncentrácie poľného delostrelectva si však vynútila, že postupne vznikli zborové delostrelecké pluky a brigády. Neosvedčili sa ani malé jednotky kavalérie, ktoré nemohli obkľučovať silnejšie nepriateľské formácie. Preto sa od roku 1863 jazdecké brigády zlučovali do divízií a zakrátko vznikli aj jazdecké zbory.

³¹Federálne vojská obsadili v júni 1861 najsevernejšiu časť údolia Shenandoah, aby si zaistili kontrolu nad Baltimorsko-ohijskou železniciou.

nočným útokom vnesie medzi unionistov paniku a obráti ich na útek. Väčšina veliacich dôstojníkov Údolnej armády však považovala tento návrh za príliš hazardný a odmietla ho podporiť. „Toto bola posledná bojová porada, ktorú som zvolal,“ vyhlásil vtedy sklamaný Jackson a nariadil vyprázdniť Winchester.³²

Údolná armáda ustúpila po Valley Pike 70 km na juhozápad do osady Mount Jackson v širokom údolí Severného ramena (North Fork) rieky Shenandoah. Jackson očakával, že ho unionisti budú prenasledovať, no nestalo sa tak. Banks bol veľmi ambiciózny muž, ktorý sa napriek tomu, že nemal takmer žiadne vojenské skúsenosti, túžil presláviť ako veľký vojvodca. Víťazstvo nad malou Údolnou armádou mu ale veľa slávy nesľubovalo. Za najlepšie miesto, kde sa mohol ovenčiť víťaznými vavrínmi, považoval Virgínsky polostrov. Ponechal preto vo Winchesteri 10-tisícovú divíziu brigádneho generála Jamesa Shieldsa a s väčšinou svojho mužstva odtiahol do Alexandrie, aby sa mohol pripojiť k McClellanovým hlavným silám.³³

Južanskí zvedovia zaregistrovali pohyby unionistov a informovali veliteľa Jacksonovho jazdecktva plukovníka Turnera Ashbyho, že údolie sa chystá opustiť aj Shieldsova divízia. Jackson na tieto správy okamžite zareagoval a v sobotu 22. marca 1862 vyrazil na Winchester. Postupoval tak rýchlo, že stovky vyčerpaných vojakov zostali ďaleko pozadu. Keď na druhý deň popoludní narazil pri osade Kernstown 4 km južne od Winchestera na federálne jednotky, mal k dispozícii sotva 3 600 mužov. Ashby ale Jacksona ubezpečoval, že pred ním stojí len unionistický zadný voj. Shieldsove hlavné sily boli pritom skryté za pahorkom Pritchard's Hill severne od Kernstownu.³⁴

Jackson rýchlo vypracoval bojový plán. Prikázal Ashbymu, nech sa s jazdou a delostrelectvom demonštratívne rozostaví popri Valley Pike, zatiaľ čo on sám na čele pechoty vyrazil na zalesnený hrebeň Sandy Ridge 5 km západne od cesty. Jacksonovým zámerom bolo obchvátť nepriateľské pravé krídlo, ale unionisti mali z Pritchard's Hillu dokonalý prehľad o pohyboch konfedačných jednotiek. Plukovník Nathan Kimball, ktorý prevzal velenie po ľahko zranenom Shieldsovi, poslal na Sandy Ridge 6 000 mužov, aby postupujúcim rebelom prehradili cestu.³⁵

Keď Jackson zistil, že čelí značnej presile (vždy sa zdržiaval tam, kde zúrila najurputnejší boj), povolal na Sandy Ridge tri záložné pluky. Brigádny generál Richard B. Garnett, ktorý velil Stonewallovej brigáde, však dostal strach, že sa povstalecká palebná línia prelomí a svojvoľne nariadil ústup. Jacksonove jednotky tým boli uvrhnuté do zmätku. Unionisti ich zatlačili o 6 km južnejšie a podvečer sa postavenie Údolnej armády stalo neudržateľné.³⁶ Kimball potom prenasledoval ustupujúcich rebelov až k osade Woodstock 52 km juhozápadne od Winchestera, kde 25. marca 1862 ďalšie stíhanie pre únavu mužstva zastavil.³⁷

Výsledok bitky pri Kernstowne bol pre Jacksona trpkým neúspechom a Garnetta prikázal za porušenie subordinácie odeskortovať do Richmondu pred vojenský súd.³⁸ Údolná armáda prišla o 80 padlých, 375 ranených, 263 zajatých a dve delá. Unionisti zaplatili za svoje víťazstvo 118 mŕtvymi, 450 ranenými a 22 nezvestnými.³⁹

Obete Jacksonových mužov však neboli márne. Shields totiž neveril, že by sa Južania odvážili zaútočiť bez väčších záloh. Podľa jeho názoru operovalo v údolí Shenandoah až 20 000 rebelov. Lincoln nadobudol zo Shieldsových poplašných správ dojem, že Jackson môže ohro-

³²TANNER, ref 9, s. 107-109.

³³BEVIN, ref 6, s. 103.

³⁴SELBY, ref 15, s. 59-60.

³⁵BEVIN, ref 21, s. 45.

³⁶Tamže, s. 45.

³⁷BISHOP – DRURY – GIBBONS, ref 1, s. 74.

³⁸Garnett nebol nikdy odsúdený, pretože hlavní svedkovia obžaloby v krátkej dobe padli. V lete 1862 sa znova vrátil do služby, ale povest' zbabelca mu zostala. Aby očistil svoje meno, vrhol sa 3. júla 1863 v bitke pri Gettysburgu do najprudšieho boja, v ktorom zahynul.

³⁹<http://stonewall.hut.ru/campaign/kernstown.htm/>.

zit' hlavné mesto Únie a 24. marca 1862 nariadil Banksovi, aby sa okamžite vrátil do Winchestra. Veliteľovi Horského departmentu⁴⁰ generálmajorovi Johnovi C. Frémontovi zasa prikázal zaútočiť na údolie Shenandoah zo západu a 1. apríla 1862 mu poslal na pomoc 10-tisícovú divíziu brigádneho generála Louisa Blenkera, ktorú vyčlenil z McDowellovho zboru. Čo však bolo najdôležitejšie, prezident 3. apríla 1862 oznámil McClellanovi, že McDowellove hlavné sily zatiaľ zostanú v blízkosti Washingtonu. Veliteľa Potomackej armády táto správa načisto zdrvila. Hoci mal k dispozícii 112 000 mužov,⁴¹ odmietol zaútočiť na riedko obsadenú Magruderovu obrannú líniu a namiesto toho sa pustil do zdĺhavého obliehania Yorktownu.⁴² Jackson tak odvážnym útokom pri Kernstowne znehybnil McDowellov zbor a upútal na seba pozornosť bezmála 50 000 federálnych vojakov.

* * *

Koncom marca 1862 sa Údlná armáda skoncentrovala pri dedine New Market 85 km juhozápadne od Winchestra. Nasledujúce dni venoval Jackson intenzívnemu výcviku mužstva a všetky tri brigády zlúčil do divízie pod svojim osobným velením. Banksov zbor medzitým opatrne postupoval hore údolím. Keď sa 17. apríla 1862 objavil pred New Marketom, ustúpil Jackson do mestečka Harrisonburg a o dva dni neskôr sa stiahol za Južné rameno (South Fork) rieky Shenandoah do Conrad's Store (dnes Elkton). Tam začlenil milicionárov do pravidelných jednotiek Údolnej armády a verbovaním zvýšil jej početný stav na 6 000 mužov.⁴³

Banks chcel po obsadení Harrisonburgu tiahnuť až do Stauntonu a prerušiť Virgínsku centrálnu železnicu, ale rebeli jeho zámer skomplikovali zničením mostov cez Severnú rieku (North River). Navyše, Jackson sa po ústupe do Conrad's Store nachádzal vo veľmi výhodnej pozícii. Osada ležala na južnom okraji pohoria Massanutten, ktoré sa tiahne v dĺžke 73 km medzi Severným a Južným ramenom Shenandoah. Naprieč jeho hrebeňom pritom viedla jediná cesta. Vychádzala z New Marketu a ústila pri dedine Luray pod úpäťm Modrého hrebeňa. Jackson bol teda chránený za prudkým riečnym tokom a v prípade bezprostredného ohrozenia mohol uniknúť sedlom Rýchleho potoka (Swift Run Gap) do východnej Virgínie. Pokiaľ by však Banks začal postupovať na Staunton, vystavil by ohrozeniu svoje ľavé krídlo a jedinú zásobovaciu komunikáciu.⁴⁴

Keď Banks pochopil, že ho Jackson postavil pred neriešiteľný problém, rozložil svoj tábor pri New Markete a prenechal iniciatívu vyše 15-tisícovému Frémontovmu vojsku,⁴⁵ ktoré sa k Stauntonu blížilo z Alleghenskej náhornej plošiny a slabá Severozápadná armáda ho nemohla zadržať.⁴⁶

Zatiaľ čo v údolí Shenandoah zavládol relatívny kl'ud, situácia rebelov vo východnej Virgínii sa značne skomplikovala. Prezident Lincoln bol po Jacksonovom ústupe do Conrad's Store presvedčený, že ohrozenie Washingtonu pominulo a 21. apríla 1862 nariadil McDowellovmu zboru pochodovať cez Fredericksburg na Richmond. Generál Lee vtedy navrhol, aby Údlná armáda prekročila Modrý Hrebeň, spojila sa s 8-tisícovou divíziou generálmajora Richarda S. Ewella a spoločne napadli McDowella. Avšak Jackson mal oveľa lepší plán ako bez jediného výstrelu zastaviť McDowellov zbor a súčasne zabrániť Frémontovmu útoku na Staunton. V dô-

⁴⁰Horský departement (Mountain Department) zahŕňal územie dnešného štátu Západná Virgínia, juhozápadnú Virgíniu a východnú Kentucky.

⁴¹Do Potomackej armády bola na Virgínskom polostrove začlenená posádka pevnosti Fort Monroe v sile 12 000 mužov.

⁴²BEVIN, ref 21, s. 46-47.

⁴³TANNER, ref 9, s. 156-168.

⁴⁴BEVIN, ref 21, s. 51.

⁴⁵Frémontovo vojsko sa skladalo z Blenkerovej divízie a dvoch peších brigád (Milroyovej a Schenkovej).

⁴⁶BEVIN, ref 21, s. 18, s. 51.

vernom liste vysvetlil Leeovi svoje zámery a dosiahol, že 29. mája 1862 bola pod jeho velenie podriadená Ewellova divízia i Severozápadná armáda. To mu umožnilo uskutočniť jeden z najgeniálnejších manévrov vo vojenskej histórii.⁴⁷

Na svitaní 30. apríla 1862 dostal Ewell od Jacksonovho kuriéra rozkaz pochodovať do Conrad's Store. Keď však večer dorazil do osady, zistil, že ju Údolná armáda opustila. Jackson mu len zanechal pokyn, aby zostal na mieste a zaútočil na Banksa, pokiaľ by sa pohol na Staunton. Ewell bol takýmto konaním iritovaný a vyhlásil pochybnosti o Jacksonovom zdravom rozume. Jeho príkaz ale splnil, pretože netúžil zdieľať Garnettov osud. Údolná armáda medzitým dorazila do dediny Port Republic, 20 km juhozápadne od Conrad's Store, a 1. mája 1862 zamierila cez Brownovo sedlo (Brown's Gap) do východnej Virgínie.⁴⁸

Týmto ťahom Jackson unionistov úplne zmiatol. Opustením údolia Shenandoah ich presvedčil, že chce napadnúť McDowellov zbor, alebo sa pripojiť k Johnstonovej armáde. Lincoln z toho dôvodu nariadil McDowellovi zastaviť pochod na Richmond, až dovtedy, kým sa Jacksonove zámery nevyjasnia. Ďalšou obeťou úskoku veliteľa Údolnej armády bol Banks. Aj on si myslel, že Jackson mieri do východnej Virgínie a požiadal prezidenta, aby sa mohol spojiť s McDowellom, prípadne s McClellanom. Lincoln však jeho návrh zamietol. Prikázal Banksovi zotrvať pri New Markete a 1. mája 1862 mu odobral Shieldsovu divíziu, ktorú poslal na pomoc McDowellovi. Počet federálnych vojakov v údolí Shenandoah sa tým zredukoval na polovicu. Jacksonov manéver oklamal aj veliteľa Frémontovho predvoja brigádneho generála Roberta H. Milroya, ktorý táboril pri dedine McDowell 43 km severozápadne od Stauntonu. Postupom na východ sa totiž vyhol priamej pomoci Johnsonovej armáde, a tak mu nedal dôvod privolať posily.⁴⁹

* * *

V sobotu 3. mája 1862 sa Jackson objavil v Mechum's River Station na Virgínskej centrálnej železnici. Tam naložil svoju armádu do pristavených vlakov, ale namiesto ďalšieho pohybu na východ zamieril späť do údolia Shenandoah. Na druhý deň sa pri Stauntone spojil s jednotkami generála Johnsona a 200 kadetmi z VMI. Vďaka tomu mal teraz vyše 9 000 mužov a 37 diel, nachádzal sa uprostred medzi Frémontovým a Banksovým vojskom a mohol každé z nich poraziť zvlášť. Najskôr sa rozhodol napadnúť Milroyovu brigádu.⁵⁰

Pre Jacksona bolo nesmierne výhodné, že Frémont musel svoje vojsko kvôli zlým cestám a ťažkostiam so zásobovaním rozdeliť na štyri samostatné oddiely. Začiatkom mája 1862 boli rozťahané od McDowellu až k mestečku Romney v údolí Južnej vetvy (South Branch) Potomacu. Milroy navyše do poslednej chvíle netušil, aké mu hrozí nebezpečenstvo. O to väčšie bolo zdesenie jeho hliadok, keď večer 7. mája 1862 spozorovali prichádzať silné povstalecké jednotky.⁵¹ Milroy okamžite požiadal o pomoc najbližší Frémontov oddiel pod velením brigádneho generála Roberta C. Schencka, no napriek tomu mal vo štvrtok 8. mája 1862 k dispozícii len dve pešie brigády v sile 6 000 mužov a 16 diel.⁵²

Unionisti zaujali silné obranné postavenie za riekou Bull Pasture južne od McDowella, zatiaľ čo sa rebeli sústredili 1,5 km východnejšie na 850 m vysokom kopci Sitlington's Hill. Jackson ho však odmietol použiť ako východisko na útok, pretože bol príliš strmý a nedali sa naň vytiahnuť delá. Prikázal Johnsonovi zostať na kopci a viazať na seba nepriateľské jednotky.

⁴⁷TANNER, ref 9, s. 161, 170-171.

⁴⁸BEVIN, ref 21, s. 52.

⁴⁹BEVIN, ref 6, s. 103-107.

⁵⁰TANNER, ref 9, s. 174-182.

⁵¹BEVIN, ref 21, s. 55-56.

⁵²<http://www.highlandhistoricalsociety.org/Battle.htm/>.

S vlastnými mužmi vyrazili na sever so zámerom obísť unionistov a prehradiť im ústupové komunikácie.⁵³

Keď generál Milroy popoludní zistil, že povstalci začínajú prenikať do jeho tylu, prikázal Schenckovej brigáde zaútočiť na Sitlington's Hill. Chcel tak získať čas, aby mohol odvieť do bezpečia svoju brigádu a tréň. Schenck napadol Južanov z dvoch strán a spôsobil im značné straty. Padlo 45 rebelov a 423 ďalších, vrátane brigádneho generála Johnsona, bolo ranených. Naproti tomu mali unionisti len 26 mŕtvych, 227 ranených a troch nezvestných. Severozápadná armáda si však svoje postavenie udržala a podvečer sa Schenckova brigáda s Ashbyho jazdou v päťach dala na ústup.⁵⁴ Povstalci ovládli bojisko a Jackson mohol 9. mája 1862 poslať do Richmondu krátky, ale povzbudivý telegram: „Boh včera pri McDowellovi požehnal našim zbraňam víťazstvo.“⁵⁵

Rebeli potom prenasledovali federálne jednotky k Franklinu 55 km severne od McDowellu a zmocnili sa ich trénu. Jackson mal v úmysle zatlačiť Frémontovo vojsko až do Romney, odkiaľ chcel cez Allegheny vtrhnúť do Banksovho tylu. Pred Franklinom však zistil, že mesto je dobre opevnené a má silnú posádku. Táto skutočnosť ho 12. mája 1862 prinútila vydať rozkaz na spätný pochod.⁵⁶ Aby Frémontovi maximálne skomplikoval prístup do Stauntonu a Harrisonburgu, dal cestou nazad spáliť všetky mosty a zatarasil priesmyky balvanmi a zoťatými stromami.⁵⁷

* * *

Keďže zranenia brigádneho generála Johnsona si vyžadovali dlhodobé liečenie, rozhodol sa Jackson začleniť jeho mužov do svojej armády. Zároveň premýšľal o tom, ako zúčtuje s Banksovým zborom, ktorý sa po správe o porážke Milroyových jednotiek začal sťahovať k Winchesteru. Jackson nechcel Banksovi dopriať čas na vybudovanie pevnej obrannej línie a 14. mája 1862 nariadil Ewellovi prenasledovať ustupujúcich unionistov. Ewell medzitým prestal pochybovať o Jacksonovom zdravom rozume a chcel mu vyhovieť. Deň predtým ale dostal rozkaz, aby sa spojil s jednotkami brigádneho generála Josepha R. Andersona vo Fredericksburgu. Jackson preto okamžite telegrafoval do Richmondu, že chce spoločne s Ewellom napadnúť Banksa. Generál Johnston však považoval taký krok za príliš nebezpečný a prikázal mu nechať Banksov zbor na pokoji. Lenže práve to Jackson nemal v úmysle. V jeho hlave sa totiž zrodil ďalší rafinovaný plán, ktorým zamýšľal odpútať Lincolnovu pozornosť od polostrovného ťaženia. 16. mája 1862 znovu napísal Leeovi, vysvetlil mu svoje zábery a požiadal ho, nech intervenuje u Davisa za zrušenie Johnstonových rozkazov. Prezident Jacksonovi vyhovel, hoci situácia konfederčných vojsk vo východnej Virginii začínala byť kritická.⁵⁸

V ten istý deň, keď Jackson dorazil do Mechum's River Station, musel generál Johnston evakuovať Yorktown a začal svoju armádu sťahovať k Richmondu. Na Severe vyvolala správa o ústupe rebelov obrovské nadšenie. Väčšina obyvateľov Únie bola presvedčená, že hlavné mesto Konfederácie čoskoro padne. 5. mája 1862 pricestoval do Fort Monroe na luxusnej jachte *Miami* v sprievode ministra vojny Edwina M. Stantona a ministra financií Salmona P. Chassea samotný prezident Lincoln, aby dozeral na ďalší priebeh ťaženia. V prítomnosti najvyššieho veliteľa nemohol McClellan rozhodujúcu ofenzívu odkladať a nariadil hlavným silám Potomackej armády pochodovať proti prúdu rieky James priamo na Richmond. Poslednú bariéru,

⁵³BEVIN, ref 21, s. 56.

⁵⁴FAUST, ref 17, s. 460.

⁵⁵TANNER, ref 9, s. 194.

⁵⁶Tamže, s. 201-205, 307.

⁵⁷SELBY, ref 15, s. 71.

⁵⁸BEVIN, ref 21, s. 62.

ktorá stála unionistom v ceste, predstavovali silné obranné postavenia na výšine Drewry's Bluff 11 km južne od povstaleckej metropoly. McClellan sa rozhodol, že na ich elimináciu použije ťažké delá federálnej vojnovéj flotily. Vo štvrtok 15. mája 1862 zaútočili na konfедераčné pozície pancierové lode *Monitor* a *Galena*, čiastočne obrnená parná šalupa *Naugatuck* a delové člny *Port Royal* a *Aroostock*.⁵⁹ Nápor unionistov však po štyroch hodinách stroskotal na zničujúcej palbe obrancov. McClellan bol týmto neúspechom veľmi sklamaný, ale zastavenie ofenzívy dodalo váhu jeho neustále opakovanému argumentu, že bez výrazných posíl Richmond nedobyje.⁶⁰

Lincoln tentoraz veliteľovi Potomackej armády neodporoval a 17. mája 1862 nariadil McDowellmu zboru obnoviť pochod na juh. O päť dní neskôr osobne navštívil McDowella, dal mu posledné inštrukcie pred útokom na Fredericksburg a vykonal prehliadku jeho vojska, ktoré malo po vtenení Shieldsovej divízie 40 000 mužov a vyše 100 diel.⁶¹

Dňa 24. mája 1862 obsadila Potomacká armáda mestečko Mechanicsville, 8 km severne od Richmondu, a McDowell vytlačil rebelov z Fredericksburgu. Konfедераčnú metropolu zachvátila panika. Prezident Davis poslal svoju rodinu do Severnej Karolíny, na ministerstvách sa hromadne páliili dokumenty a zo železničnej stanice bol do bezpečia vypravený zvláštny vlak so štátnymi zlatými rezervami.⁶² O osude južanského hlavného mesta sa však nemalo rozhodnúť na brehoch Jamesu, ale v údolí Shenandoah.

* * *

Od 17. mája 1862 velil Jackson tretej najväčšej armáde Konfederácie.⁶³ Celkovo disponoval 28 pešími a tromi jazdeckými plukmi, samostatným práporom elitných zuávov⁶⁴ prezývaných „Wheatove Tigre“ a 11 delostreleckými batériami. Spolu to predstavovalo 16 500 mužov (z toho 1 500 jazdcov) a 48 diel.⁶⁵ Po návrate do údolia Shenandoah ponechal západne od Stauntonu tri jazdecké roty, aby sledovali Frémontove pohyby, a 19. mája 1862 prekročil Severnú riekou po moste z vozov, ktorý v rekordnom čase vybuodovala černošská ženijná čata⁶⁶ pri osade Bridgewater.⁶⁷

Banks očakával Jacksona v dedine Strasburg, 22 km juhovýchodne od Winchestra, kde sa zakopal po oboch stranách Valley Pike so 7 000 mužmi a 18 delami.⁶⁸ Bol si istý, že odrazí každý priamy útok, ktorý, ako veril, musia rebeli podniknúť. A Jackson ho v tejto domnienke zámerne utvrdzoval. Po príchode do New Marketu 20. mája 1862 nariadil Ewellovi, aby mu z Conrad's Store poslal Taylorovu brigádu, čím Banksa definitívne presvedčil, že tam sústreďuje celú Údolnú armádu. Jackson však Ewellovi súčasne prikázal, nech sa so svojimi hlavnými silami nenápadne presunie do Luray.⁶⁹

⁵⁹BISHOP – DRURY – GIBBONS, ref 1, s. 79-80.

⁶⁰OPATRŇY, J.: Válka Severu proti Jihu. Praha : Libri, 1998, s. 163-164.

⁶¹TANNER, ref 9, s. 254.

⁶²Tamže, s. 254.

⁶³Väčšia bola len Johnstonova Potomacká armáda a Mississippská armáda, ktorá pod velením generála Pierra A. T. Beauregarda operovala v štáte Tennessee. Skutočnosť, že priemerný federálny armádny zbor bol silnejší ako tretia najpočetnejšia armáda Konfederácie, je najlepším dôkazom, akaj združujúcej presile musel Juh počas občianskej vojny vzdorovať.

⁶⁴Zuávmi sa pôvodne nazývali príslušníci francúzskej koloniálnej pechoty, ktorá vznikla v Alžírsku roku 1831 a zakrátko si získala veľkú popularitu vďaka svojej odvahe a exotickým farebným uniformám. Podľa jej vzoru sformovala zuávске jednotky aj unionistická a konfедераčná armáda.

⁶⁵Medzi Jacksonovými vojakmi už neboli kadeti z VMI, ktorí sa 15. mája 1862 vrátili späť do školských lavíc.

⁶⁶V južanskej armáde slúžilo 68 000 černochoch a slúžili dobre, o čom sa však príliš nehovorí, pretože to nezapadá do oficiálneho obrazu „rasistickej“ Konfederácie.

⁶⁷TANNER, ref 9, s. 210-246, 318.

⁶⁸Zvyšok svojho mužstva nasadil Banks na ochranu tylových základní a komunikácií.

⁶⁹TANNER, ref 9, s. 248-251.

Dňa 21. mája 1862 podnikla Ashbyho jazda 24-hodinový výpad k Strasburgu s úlohou zabrániť prieniku nepriateľských zvedov a vytvárať dojem, že za ňou tiahne konfederačný hlavný voj. Jackson sa v skutočnosti presunul po horskej ceste cez Massanutten do Luray, kde sa spojil s Ewellom. Týmto jediným ťahom skoncentroval svoju armádu proti Banksovmu ľavému krídlu.⁷⁰

Ráno 22. mája 1862 sa Jacksonovi muži vydali na pochod do dediny Front Royal, kde sútokom Severného a Južného ramena vzniká rieka Shenandoah. Cez obe ramená prechádzali cestné mosty,⁷¹ ktoré museli povstalci obsadiť nepoškodené, pretože inak by celý manéver stratil zmysel. Otázkou však zostávalo, aká silná je miestna federálna posádka. Našťastie, krátko pred útokom dostal Jackson od slávnej južanskej špiónky Belle Boydovej⁷² správu, že v dedine je len 1 000 vojakov a dve delá.⁷³

Na svitaní v piatok 23. mája 1863 udrela Údolná armáda na Front Royal. Beznádejne prečíslený unionistický 1. marylandský peší pluk⁷⁴ bol doslova vyhladený z povrchu zemského. Rebeli sa nezmocnili len oboch mostov, ale aj nepriateľských diel, veľkých vojenských skladov a dvoch nákladných vlakov. Jackson zároveň znefunkčnil obrannú líniu pri Strasburgu, prerušil Banksovo priame spojenie s Washingtonom a znemožnil mu ústup na východ. Čo však bolo rozhodujúce, ocitol sa v rovnakej vzdialenosti od Winchestra ako samotný Banks.⁷⁵

* * *

Nečakaný pád Front Royalu zapôsobil na Lincoln ako úder hromu. Posledné McClellanove a McDowellove úspechy boli zanedbateľné pri predstave, že Jacksonova armáda tiahne na Washington. 24. mája 1862 dal prezident rozkaz Frémontovi, aby sa bez meškania presunul z Franklína do Harrisonburgu a napadol Jacksonovo tylo. McDowellovi zasa nariadil vyslať proti Údolnej armáde 20 000 mužov. Už na druhý deň sa z Fredericksburgu vydala na pochod do Front Royalu Shieldsova divízia a 26. mája 1862 ju nasledovala ďalšia, ktorej velil generálmajor Edward O. C. Ord.⁷⁶ Počet federálnych vojakov postupujúcich na Richmond zo severu tým klesol na polovicu. Ale to bol iba začiatok pohrôm, ktoré mal Jackson unionistom spôsobiť.

Ešte viac než Lincoln bol správou o dobytí Front Royalu zaskočený generál Banks. Prekvapujúci Jacksonov manéver ho tak vyviedol z miery, že s ústupom do Winchestra váhal až do nasledujúceho rána. Popoludní 24. mája 1862 zaútočili rebeli na jeho zadný voj a úplne ho rozbili. Jackson dúfal, že sa mu podarí obklúčiť Banksove hlavné sily, ale na to potreboval jazdu, ktorá vtedy fatálne zlyhala. Kavaleristi totiž nedokázali odolať pokušeniu vyrabovať ukořistené zásobovacie vozy a ťažné kone si odviekli na svoje farmy, čo im zabralo deň i dva cesty. Väčšina federálnych jednotiek vďaka tomu dokázala uniknúť a zajať obranné pozície na južnej periférii Winchestra.⁷⁷

⁷⁰BEVIN, ref 21, s. 63.

⁷¹Cez Južné rameno pôvodne viedol aj železničný most, ale ten dal Jackson zničiť ešte počas ústupu z Winchestra v marci 1862.

⁷²Belle Boydová mala vtedy len 18 rokov. Na dráhu tajnej agentky sa dala potom, keď v júni 1861 zastrelila federálneho vojaka, ktorý chcel z domu jej rodičov v Martinsburgu strhnúť južanskú zástavu. Po skončení občianskej vojny sa preslávila ako úspešná herečka.

⁷³TANNER, ref 9, s. 260.

⁷⁴Zhodou okolností sa pri Front Royali stretol federálny 1. marylandský peší pluk s rovnako označenou konfederačnou jednotkou. Štát Maryland zostal počas občianskej vojny súčasťou Únie, ale značná časť jeho obyvateľstva sympatizovala s Konfederáciou, takže marylandskí vojaci bojovali na oboch stranách.

⁷⁵TANNER, ref 9, s. 260-262.

⁷⁶Tamže, s. 302.

⁷⁷BEVIN, ref 6, s. 109.

Banksova situácia bola napriek tomu beznádejná. Proti Údolnej armáde mohol postaviť len 6 500 mužov a v roztržitosti zabudol obsadiť strategický hrebeň nad riečkou Abrams Creek na juhozápadnom okraji Winchestra. Na svitaní 25. mája 1862 podnikla časť Jacksonovej armády demonštratívny čelný výpad proti federálnym postaveniam a upútala na seba pozornosť nepriateľa. Dve južanské brigády skryté za hrebeňom nad Abrams Creekom sa zatiaľ presunuli okolo Banksovo boku a napadli jeho pravé krídlo a tyl. Keď Jackson spozoroval, že sa unionistická palebná línia začína rozpadávať, vydal rozkaz na všeobecný útok.⁷⁸ Zúrivý boj potom pokračoval v uliciach Winchestra, kde sa do vyhánania nenávidených okupantov aktívne zapojilo civilné obyvateľstvo. Dokonca i ženy, ktoré na federálnych vojakov liali z okien a balkónov vriacu vodu.⁷⁹

Pred úplným zničením zachránila Banksov zbor iba zlá disciplína konfедераčnej jazdy, ktorá sa namiesto prenasledovania nepriateľa, ustupujúceho na Harper's Ferry, pobrala drancovať veľké unionistické sklady pri Martinsburgu. Počas trojdňových bojov od 23. do 25. mája 1862 však Banks prišiel o vyše 3 000 mužov, kým na Jacksonovej strane bolo sotva 400 mŕtvych a ranených. Južanom zároveň padla do rúk obrovská korisť: celé stáda koňov, kráv a oviec, stovky vozov, tisíce kusov ručných zbraní, tony munície, zdravotníckeho materiálu a potravín, medzi ktorými nechýbali také delikatesy, ako pomaranče, citróny, figy, datle, čalamáda, ustrice, sardinky, káva, cukor, syry, šunka i hektolitry najrôznejších likérov a brandy.⁸⁰ Americká armáda bola už vtedy najlepšie zásobená na svete.

Na Severe spôsobila správa o Banksovej porážke obrovskú paniku. Noviny prinášali palcovými titulkami správy, že situácia Únie je najhoršia od bitky pri Bull Run.⁸¹ Minister Stanton telegrafoval guvernérovi trinástich štátov, aby na pomoc ohrozenej federálnej metropole urýchlene poslali všetky dostupné jednotky milície. Nemenej prestrašený Lincoln definitívne zastavil McDowellov pochod na juh a McClellanovi dal ostré ultimátum: buď okamžite zaútočí na Richmond, alebo ukončí ťaženie a vráti sa brániť Washington.⁸²

Jacksonova stratégia presvedčivo ukázala, ako môže nepriama akcia vedená proti zraniteľnému miestu nepriateľa, v tomto prípade hlavnému mestu Únie, úplne paralyzovať jeho pohyby. Predstieraním výpadov na Washington dosiahol, že McClellan nedostal posily, bez ktorých odmietal podniknúť rozhodujúcu ofenzívu, a južanskému vrchnému veleniu poskytol čas na posilnenie obrany Richmondu.⁸³

* * *

Keď vo Washingtone opadol prvotný šok z winchesterskej katastrofy, začal Lincoln so Stantonom podnikáť horúčkovité opatrenia na obklúčenie a zničenie Údolnej armády. Zo severu mal ňu zaútočiť reorganizovaný Banksov zbor, z východu dve McDowellove divízie a z juhu Frémontovo vojsko. Spolu 50 000 mužov.⁸⁴

Jackson sa zatiaľ so súhlasom generála Johnstona rozhodol podniknúť nájazd do štátu Maryland. Po 24-hodinovom odpočinku sa jeho muži 27. mája 1862 vydali z Winchestra na pochod k Potomacu.⁸⁵ Avšak o dva dni neskôr, práve v dobe, keď konfедераčný predvoj dorazil pred Harper's Ferry, dostal Jackson rozkaz, aby okamžite ustúpil k Richmondu. Johnston totiž zmenil názor. Začal pripravovať veľkú protiofenzívu a na jej realizáciu nevyhnutne potreboval Údolnú armádu.⁸⁶

⁷⁸Tamže, s. 110.

⁷⁹TANNER, ref 9, s. 287.

⁸⁰Tamže, s. 312, 320-321.

⁸¹OPATRŇ, ref 60, s. 164.

⁸²BEVIN, ref 6, s. 110.

⁸³Tamže, s. 111.

⁸⁴DUPUY – DUPUY, ref 3, s. 124.

⁸⁵BEVIN, ref 21, s. 75.

⁸⁶TANNER, ref 9, s. 291-293.

Ráno 30. mája 1862 sa povstalecké jednotky vydali na spiatočnú cestu do Winchestera. Jackson vedel, že nepriateľ okolo neho začína sťahovať kruh, ale súčasne sa nachádzal v pozícii, z ktorej mohol Unii zasadiť smrteľnú ranu. McClellan stál pred Richmondom neschopný akékoľvek akcie, stenčený McDowellov zbor musel chrániť Washington, federálne vojská v údolí Shenandoah boli rozptýlené na veľkej ploche a za Potomacom sa nenachádzali žiadne väčšie nepriateľské sily. Pokiaľ by teraz vtrhol do Marylandu, obsadil Baltimore, zničil železničné trate a prerušil zásobovanie Washingtonu, prinútil by federálnu vládu opustiť mesto. Morálka obyvateľstva severných štátov by tým utrpela ťažký otras, Veľká Británia a Francúzsko by uznali nezávislosť Konfederácie a vynútili si ukončenie vojny. Podľa Jacksona na uskutočnenie toho plánu stačilo, aby bola Údolná armáda rozšírená na 40 000 mužov. S týmto návrhom poslal do Richmondu svojho emisára plukovníka Alexandra R. Botelera.⁸⁷

Popoludní 31. mája 1862 vyprázdnil Jackson Winchester a vyrazil po Valley Pike do hornej časti údolia Shenandoah. Na čele jeho ustupujúcej armády tiahlo 2 300 zajatcov a korisťou naložené vozy, ktoré vytvárali 13 km dlhú kolónu.⁸⁸

Hoci Lincoln a Stanton dúfali, že federálne vojská Južanov rozdrvia v priestore Winchestera, veľmi sa prerátali. Banks mal z Jacksona hrozný strach a udržoval si od neho bezpečný odstup. Shields obsadil 30. mája 1862 Front Royal, ale preceňoval veľkosť Údolnej armády a neodvážil sa pohnúť ďalej. Frémont zasa porušil prezidentov rozkaz postupovať na Harrisonburg, pretože nechcel tiahnuť cez zatarasené priesmyky. Namiesto toho pochodoval so svojim vojskom do dediny Moorefield pri Južnej vetve Potomacu, kde sa stočil na východ. Ráno 31. mája 1862 sa však nachádzal 40 km od Winchestera a bol teda príliš ďaleko, aby mohol Údolnú armádu ohroziť.⁸⁹ Jackson tak vďaka dobre zorganizovanému ústupu a zbabelosti nepriateľských veliteľov unikol z hroziacej pasce.

Generál Johnston sa v rovnakom čase rozhodol využiť priaznivú situáciu a 31. mája 1862 napadol dva McClellanove armádne zbory, ktoré zostali odrezané za rozvodnenou riekou Chickahominy. V dvojdňovej bitke, pomenovanej podľa železničnej stanice Fair Oaks 10 km východne od Richmondu, však boli povstalci odrazení s vysokými stratami. Johnston utrpel ťažké zranenie a Davis vymenoval na jeho miesto generála Leea.⁹⁰ Intenzita bojov pri Richmonde potom na klesla na minimum. Medzi federálnymi vojakmi sa v daždivom počasí začali šíriť nákazlivé choroby a ich morálka rapídne upadala.⁹¹

* * *

Na zdolanie 175 km deliacich Harper's Ferry od Harrisonburgu potrebovala Jacksonova armáda týždeň. Jej ústup nekomplikovali len každodenné búrky a prietrže mračien, ktoré zasiahli celú Virgíniu. Od 1. júna 1862 na ňu nepretržite dorážal Frémontov predvoj posilnený tisícovou kavaleristov z McDowellovho zboru. V silnej zrážke 2. júna 1862 zahnali unionisti na útek Ewellove jazdecké pluky a vážne ohrozili hlavný voj Údolnej armády. Jacksona to tak nahnevalo, že sústredil celú svoju jazdu pod velenie brigádneho generála Asbyho.⁹² Rebelom sa podarilo Frémontovo vojsko spomalit až potom, keď 3. júna 1862 pri Mount Jackson spálili drevený most cez Severné rameno Shenandoah.⁹³

⁸⁷BEVIN, ref 6, s. 111.

⁸⁸TANNER, ref 9, s. 326, 336-337.

⁸⁹BEVIN ref 21, s. 73-75.

⁹⁰BISHOP – DRURY – GIBBONS, ref 1, s. 83-84. Po zmene vrchného veliteľa bola konfederáčna Potomacká armáda 1. júna 1862 premenovaná na Severovirgínsku armádu.

⁹¹OPATRŇÝ, ref 60, s. 164.

⁹²Turner Ashby bol povýšený na brigádneho generála 23. mája 1862.

⁹³FAUST, ref 17, s. 47; TANNER, ref 9, s. 357.

Generál Shields zatiaľ tiahol po pravom brehu Južného ramena Shenandoah do Luray, odkiaľ chcel preniknúť cez Massanutten do New Marketu a prehradiť Údolnej armáde únikovú cestu. V prípade, že by tento zámer zlyhal, mal v úmysle prekročiť rieku v Conrad's Store a zablokovať povstalcov pri Harrisonburgu. Jackson ale jeho plány predvídal. Vyslal niekoľkých miestnych mužov, ktorí poznali každú lesnú cestičku, aby spálili dva mosty pri Luray i jediný most v Conrad's Store. Shields nemal pontóny a zostal izolovaný za rozvodneným tokom.⁹⁴

Jeden most však Jackson ponechal až doposiaľ zámerne neporušený. Nachádzal sa pri Port Republic, kde spojením Severnej rieky s Južnou riekou (South River) vzniká Južné rameno Shenandoah. Most prekračoval Severnú riekku a Južná rieka sa dala prebrodiť. Z Port Republic mienil Jackson ustúpiť do Brownovho sedla, z ktorého mohol vyraziť na pomoc Richmondu, alebo, pokiaľ by dostal posily, tiahnuť do Marylandu.⁹⁵

Vo štvrtok 5. júna 1862 sa počasie začalo zlepšovať, ale postup Údolnej armády sa napriek tomu výrazne spomalil. Poľná cesta z Harrisonburgu do 19 km vzdialeného Port Republic bola totiž po intenzívnych dažďoch úplne rozbahnená. Lenže Jackson musel dopraviť do zázemia zajatcov a ťažko naložené vozy s korisťou. Na zadržanie dotierajúceho Frémontovho predvoja preto pri Harrisonburgu ponechal svoju jazdu a tri Ewellove brigády.⁹⁶

Dopoludnia 6. júna 1862 prepadla južanská kavaléria zo zálohy Frémontových prieskumníkov. Pri strate jediného muža rebeli zabili alebo zranili 36 nepriateľov. Ďalších 64 federálnych vojakov padlo do zajatia. Medzi nimi bol aj plukovník Sir Percy Wyndham, anglický žoldnier, ktorý velil 1. newjerseyskému jazdeckému pluku.⁹⁷

Povstalcov tento úspech povzbudil a pripravili unionistom ďalšiu pascu v lese 3 km juhovýchodne od Harrisonburgu. Po druhýkrát však narazili na oveľa nebezpečnejších protivníkov. Boli nimi elitní strelci zo 42. pennsylvánskeho pešieho pluku, známi pod prezývkou „Bucktails“.⁹⁸ V zúrivom boji padli na oboch stranách desiatky mužov. Jedným z nich bol generál Ashby. Večer sa rebeli odpútali od nepriateľa a ustúpili k osade Cross Keys 8 km severozápadne od Port Republic.⁹⁹

* * *

Vďaka tomu, že Frémontov predvoj bol zadržaný pri Harrisonburgu, mohlo čelo Údolnej armády 7. júna 1862 bezpečne vstúpiť do Port Republic, odkiaľ boli vozy s korisťou a zajatci odeskortovaní k Virgínskej centrálnej železnici. Nasledujúci deň pripadol na nedeľu, ktorú chcel zbožný Jackson stráviť odpočinkom. Sviatočný klúd však narušilo 150 federálnych jazdcov s dvomi delami. Patrili k Shieldsovmu predvoju a mali za úlohu obsadiť most cez Severnú riekku. Keď zistili, že ich rebeli predbehli, zmenili plán a rozhodli sa zaútočiť na Port Republic. V dedine sa totiž nachádzalo len veliteľstvo Údolnej armády a jej muničný tréň. Jacksonova divízia s Taylorovou brigádou táborila na opačnej strane Severnej rieky a Ewell sa so zvyšnými tromi brigádami a jazdou rozložil 2,5 km juhovýchodne od Cross Keys na zalesnenej výšine, z ktorej kontroloval jedinou prístupovú cestu do Port Republic. Unionistickí jazdci obišli povstalecké hliadky, prebrodili Južnú riekku a o 9. hod. vtrhli do dediny. Vďaka momentu prekvapenia zajali časť štábu Údolnej armády a takmer sa zmocnili samotného Jacksona. Na-

⁹⁴BEVIN, ref 6, s. 112-113. Pre Shieldsa by bolo nesporne výhodnejšie tiahnuť po ľavom brehu rieky, lenže úzkym a husto zalesneným údolím Južného ramena žiadna iná cesta nevedla.

⁹⁵BEVIN, ref 21, s. 82.

⁹⁶TANNER, ref 9, s. 357-358.

⁹⁷Tamže, s. 361.

⁹⁸Bucktail znamená po anglicky jelení chvostík. Príslušníci 42. pennsylvánskeho pešieho pluku ho nosili pripavený na čiapke ako ozdabu.

⁹⁹TANNER, ref 9, s. 361-362.

pokon ale museli zutekať pred narýchlo zorganizovaným protiútokom vedeným z druhého brehu Severnej rieky. Straty rebelov sa tak obmedzili na troch padlých, zatiaľ čo federálna kavaléria prišla o 40 mužov a Južania ukoristili aj obe nepriateľské delá.¹⁰⁰

Krátko po tomto nebezpečnom dobrodružstve dostal Jackson správu od prezidenta Davisa, že mu nemôže poskytnúť žiadne posily. Veliteľ Údolnej armády sa preto rozhodol vysporiadať so svojimi prenasledovateľmi. Najskôr chcel napadnúť Shieldsa, ktorý mohol zablokovať cestu do Brownovho sedla, alebo tiahnuť proti prúdu Južnej rieky a prerušiť Virgínsku centrálnu železnicu. Po rozprášení jeho divízie mal v úmysle vrátiť sa späť a zničiť Frémontovo vojsko.¹⁰¹ Na nešťastie, Frémont predpoludním 8. júna 1862 nečakane zaútočil na Ewella a prinútil Jacksona, aby mu vyrázil na pomoc.¹⁰²

Generál Frémont bol veľmi opatrný veliteľ a nerád riskoval. Zvedovia ho však mylne informovali, že na výšine pri Cross Keys je sústredná celá Údolná armáda. Frémont sa preto rozhodol obísť pravé krídlo Južanov a obsadiť Port Republic. Tak by mohol nadviazať spojenie so Shieldsom a prehradiť Jacksonovi ústupovú komunikáciu. Obchvatný manéver mala kryť jedna brigáda Blenkerovej divízie, ktorá dostala úlohu napadnúť konfedačné jednotky vysunuté na východnom okraji návršia.¹⁰³

Bitka pri Cross Keys začala presne o 11. hod. Na Ewellovo pravé krídlo sa vrhlo päť newyorckých peších plukov pod velením brigádneho generála Juliusa Stahela, ktoré pozostávali z Nemcov, Poliakov, Maďarov a ďalších prisťahovalcov.¹⁰⁴ Útočníkov privítala zničujúca paľba. Dvesto federálnych vojakov zostalo ležať na zemi a zvyšní Stahelovi muži boli zatlačení protiútokom Trimbleovej brigády. Frémontov plán tým zlyhal, ale on sa napriek tomu rozhodol pokračovať vo vopred prehratom boji. Po niekoľkých bezvýsledných pokusoch o prelomenie konfedačnej obrany sa unionisti o 16. hod. stiahli.¹⁰⁵ Frémontove straty boli značné: 114 mŕtvych, 443 ranených a 127 zajatých. Údolná armáda mala 42 padlých, 230 ranených a 15 nezvestných.¹⁰⁶

Po ústupe federálnych jednotiek bol Jackson presvedčený, že Frémont po zvyšok dňa nič nepodnikne. Ponechal na výšine Trimbleovu a Pattonovu brigádu, aby blokovali nepriateľa, a s väčšinou armády vyrázil proti Shieldsovmu predvoju, ktorý sa utáboril pri Lewisovej farme 3 km severovýchodne od Port Republic. Dúfal, že s ním rýchlo skoncuje a potom sa vráti rozdrviť Frémontovo vojsko.¹⁰⁷

* * *

Shieldsov predvoj sa skladal z 3 200 mužov a velil mu brigádny generál Erastus B. Tyler. Tento skúsený dôstojník zaujal v priebehu 8. júna 1862 výhodné postavenie na 600 m širokom priestore medzi Južným ramenom Shenandoah a strmými zalesnenými svahmi. Prístup k federálnej obrannej línii ovládalo osem diel, ktoré boli umiestnené na uhoľnom milieri postavenom na vysokej skalnej terase pod úbočím Modrého hrebeňa.¹⁰⁸

¹⁰⁰TANNER, ref 9, s. 372-381.

¹⁰¹BEVIN, ref 6, s. 113-115.

¹⁰²BEVIN, ref 21, s. 85.

¹⁰³TANNER, ref 9, s. 386.

¹⁰⁴BEVIN, ref 21, s. 85-86. Samotný generál Stahel bol rodákom zo Segedína a bývalým dôstojníkom uhorskej revolučnej armády. Do USA emigroval v roku 1859. Po skončení občianskej vojny pôsobil ako diplomat v Japonsku a Číne.

¹⁰⁵SWOBODA, G.: Gettysburg 1863. Praha: Svojtka & Co., 2000, s. 33-34. TANNER, ref 8, s. 386-387.

¹⁰⁶<http://www2.cr.nps.gov/abpp/shenandoah/svs3-5.html/>. Podľa iných údajov prišli unionisti v bitke pri Cross Keys až o 2 000 mužov. Toto vysoké číslo sa však pravdepodobne vzťahuje na celkové straty Frémontovho vojska od 1. do 12. júna 1862.

¹⁰⁷BEVIN, ref 6, s. 114.

¹⁰⁸TANNER, ref 9, s. 411.

Jackson zaútočil na Tylera 9. júna 1862 o 5. hodine ráno. Situáciu mu však komplikovala skutočnosť, že mal k dispozícii len Stonewallovu brigádu. Väčšine jeho mužov totiž trvalo celý deň, kým prešli po improvizovanom vratkom moste cez rozvodnenú Južnú riekku. Delostreľba a zúrivé výpady unionistov medzitým spôsobili rebelom v palebnej línii ťažké straty. Vojaci už začínali podliehať panike, ale spamätali sa po Jacksonovom zvolaní: „Stonewallova brigáda nikdy neustupuje! Za mnou!“ Příklad veliteľa armády bojujúceho v prvom rade a úspech Taylorovej brigády, ktorá o 10. hodine prenikla cez les, dobyla milier a vyradila nepriateľské delá, spôsobili zvrat. Postavenie unionistov sa stalo neudržateľné a Tyler musel ustúpiť 15 km na severozápad, kde sa spojil so Shieldsovými hlavnými silami.¹⁰⁹ Bitka pri Port Republic bola najtvrdším stretnutím Jacksonovho ťaženia v údolí Shenandoah. Povstalci mali 88 mŕtvych, 535 ranených a 34 nezvestných. Tyler prišiel o 67 padlých, 361 ranených, 574 zajatých a šesť diel.¹¹⁰

Hoci Jackson dosiahol 9. júna 1862 ďalšie víťazstvo, tvrdý odpor Shieldsovho predvoja ho pripravil o čas potrebný na preskupenie Údolnej armády proti Frémontovi. Ešte pred koncom bitky preto nariadil Trimbleovej a Pattonovej brigáde, aby sa stiahli do Port Republic a spálili za sebou most. Krátko po ich ústupe dorazili k Severnej rieke Frémontovi vojaci. Zničenie mosta a Tylerova porážka ich natoľko rozzúrili, že spustili delostreleckú paľbu na južanské ambulancie, ktoré odvážali ranených z bojiska pri Lewisovej farme.¹¹¹

V utorok 10. júna 1862 sa Údolná armáda presunula do Brownovho sedla. Unionisti ju neprenasledovali, pretože dostali od Lincolna rozkaz zaujať pozície na rôznych miestach údolia Shenandoah, aby ho „kryli proti nepriateľským operáciám“. Shields sa potom stiahol do Luray a Frémont až k Strasburgu, kde nadviazal spojenie s Bankovým zborom.¹¹²

Po odchode nepriateľských vojsk zostúpil Jackson 12. júna 1862 späť do údolia a utáboril sa juhozápadne od Port Republic. Jeho jazda pod velením plukovníka Thomasa T. Munforda prešla cez Severnú riekku a obsadila Harrisonburg, kde zajala stovky ranených federálnych vojakov, ktorých tam zanechal napospas osudu ustupujúci Frémont.¹¹³ Na druhý deň poslal Jackson plukovníka Botelera do Richmondu s novou žiadosťou o posily. Navrhoval, že s rozšírenou armádou sa presunie pozdĺž východného úbočia Modrého hrebeňa na sever, prenikne do tylu Bankovho zboru a porazí ho. Potom chcel pri Williamsporte prebrodiť Potomac a vtrhnúť do Pennsylvánie, kde by systematicky ničil všetky železnice, bane a továrne.¹¹⁴

Jacksonove návrhy však nepadli na úrodnú pôdu, pretože konfedačné vrchné velenie sústredovalo všetku pozornosť na prípravu veľkej ofenzívy proti Potomackej armáde. Keď Boteler predložil plány svojho veliteľa Leeovi, dostal od neho túto odpoveď: „Plukovník, nemyslíte si, že by mal generál Jackson prísť najskôr sem dole a pomôcť mi vyhnáť týchto nepríjemných ľudí od Richmondu?“¹¹⁵ Lee nedokázal pochopiť, že invázia do Pennsylvánie by prinútila Lincolna ukončiť obliehanie povstaleckej metropoly bez jedinej obete na južanských životoch a strhla by strategickú iniciatívu na stranu Konfederácie. 15. júna 1862 síce vyslal do Brownovho sedla 10 000 mužov, ale len preto, aby zmiatol McClellana a presvedčil ho, že chce obnoviť bojovú činnosť v údolí Shenandoah. Zároveň dal totiž Jacksonovi tajný rozkaz na presun k Richmondu.¹¹⁶

* * *

¹⁰⁹BEVIN, ref 6, s. 114. FAUST, ref 15, s. 597, 724.

¹¹⁰<http://www2.cr.nps.gov/abpp/shenandoah/svs3-6.html/>.

¹¹¹BEVIN, ref 6, s. 114-115; SELBY, ref 15, s. 94.

¹¹²BISHOP – DRURY – GIBBONS, ref 1, s. 84. DUPUY – DUPUY, ref 3, s. 126-127.

¹¹³TANNER, ref 9, s. 413.

¹¹⁴BEVIN, ref 21, s. 90.

¹¹⁵Tamže, s. 91.

¹¹⁶BISHOP – DRURY – GIBBONS, ref 1, s. 86.

Úspešné ťaženie v údolí Shenandoah spravilo z Jacksona najpopulárnejšieho južanského generála. Tlač ho oslavovala ako záchrancu Richmondu a kdekoľvek prišiel, všade bol vítaný s búrlivými ováciami.¹¹⁷ Objavil sa dokonca názor, že Jackson je reinkarnovaný starozákonný vodca Jozue. Niektorí iní zasa spočítali, že od 22. marca do 12. júna 1862 prešiel so svojou armádou vyše 1 000 km, zajaľ 3 500 nepriateľov, ukoristil 10 000 kusov ručných zbraní a 10 diel. Hoci nikdy nemal viac než 16 500 mužov, dokázal na seba viazať 60 000 federálnych vojakov, trikrát zastavil pochod McDowellovho zboru na Richmond a na celé týždne znehybnil 100-tisícovú Potomackú armádu.¹¹⁸ Jedinečnosť Jacksonových operácií v údolí Shenandoah spočíva aj v tom, že obsahujú všetky prvky bleskových vojen 20. storočia: elimináciu početnej prevahy mobilitou a využitím terénu, rýchle presuny od jedného bodu najmenšieho odporu k druhému, maskovanie skutočného cieľa útoku falošnými prienikmi, maximálnu koncentráciu živej a palebnej sily na mieste prielomu nepriateľskej obrany. Jacksonove víťazstvá tiež potvrdili starú pravdu, že aj malá armáda, ktorá má nad svojím protivníkom vysokú morálnu prevahu a je vedená schopným veliteľom, dokáže poraziť oveľa početnejšieho súpera. Pre Juh však bolo tragédiou, že konfederáčne velenie nedokázalo ovocie Jacksonových triumfov zužitkovať.

Po začatí do Severovirgínskej armády sa Jacksonove jednotky zapojili do ofenzívy, ktorá vošla do dejín pod menom Sedemenná bitka. Povstalcem sa podarilo zatlačiť Potomackú armádu na Virgínsky polostrov, odkiaľ bola neskôr evakuovaná späť do Alexandrie, no cena zaplatená za tento úspech bola neúmerne vysoká. V krutých bojoch prebiehajúcich od 25. júna do 1. júla 1862 prišli Južania o 3 478 mŕtvych, 16 261 ranených a 875 nezvestných. McClellanove straty boli o 20 % menšie.¹¹⁹

Jackson potom vybojoval už len jednu samostatnú bitku, a to 9. augusta 1862, keď pri rieke Cedar Run v severnej Virgínii znova porazil svojho starého protivníka Banksa. 10. októbra 1862 bol povýšený na generálporučíka a prevzal velenie nad II. zborom Severovirgínskej armády.¹²⁰ S generálom Leem ho spájalo vzorné partnerstvo, ale v otázkach vedenia vojny sa nedokázali zhodnúť. Lee nikdy nepochopil výhody stratégie nepriameho postupu a neustále sa uchýľoval k čelným stretnutiam. Jackson sa ho preto pokúšal presvedčiť, aby obišiel kridla Potomackej armády, obkľúčil ju a zničil. Po takej pohrome by Lincolnov kabinet podal demisiu a nahradila by ho vláda ochotná uzavrieť mier. Lee však takúto taktiku buď odmietal, alebo ju nedokázal realizovať. Až keď sám v bitke pri Chancellorsville (1. – 6. mája 1863) pocítil hrozbu nepriateľského obkľúčenia, povolil Jacksonovi viesť útok na tyl Potomackej armády. Jackson tento manéver úspešne realizoval 2. mája 1863. Žiaľ, práve vo chvíli, keď sa chystal panikou zachváteným unionistom odrezat' poslednú ústupovú cestu, bol omylom postrelený vlastnými vojakmi. Potomacká armáda unikla do bezpečia a zranený Jackson 10. mája 1863 podľahol zápalu pľúc.¹²¹

Pokiaľ by generál Jackson zostal nažive, mohla americká občianska vojna skončiť úplne inak. Nespochybniteľným faktom však zostáva, že sa vyrovnal takým slávnym vojvodcom ako Hannibal, Caesar a Napoleon. V jednom ohľade ich dokonca prevýšil. Kým oni sa preslávili podmaňovaním cudzích krajín a národov, Thomas „Stonewall“ Jackson zostane v dejinách navždy zapísaný ako šľachetný bojovník za slobodu svojej vlasti.

¹¹⁷TANNER, ref 9, s. 414-415.

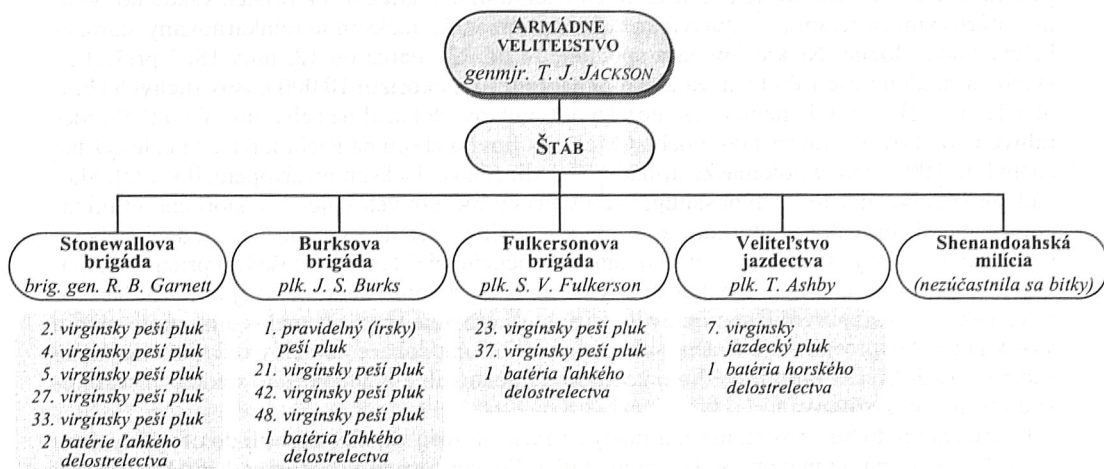
¹¹⁸<http://stonewall.hut.ru/leaders/Jackson.htm/>.

¹¹⁹DUPUY – DUPUY, ref 3, s. 142.

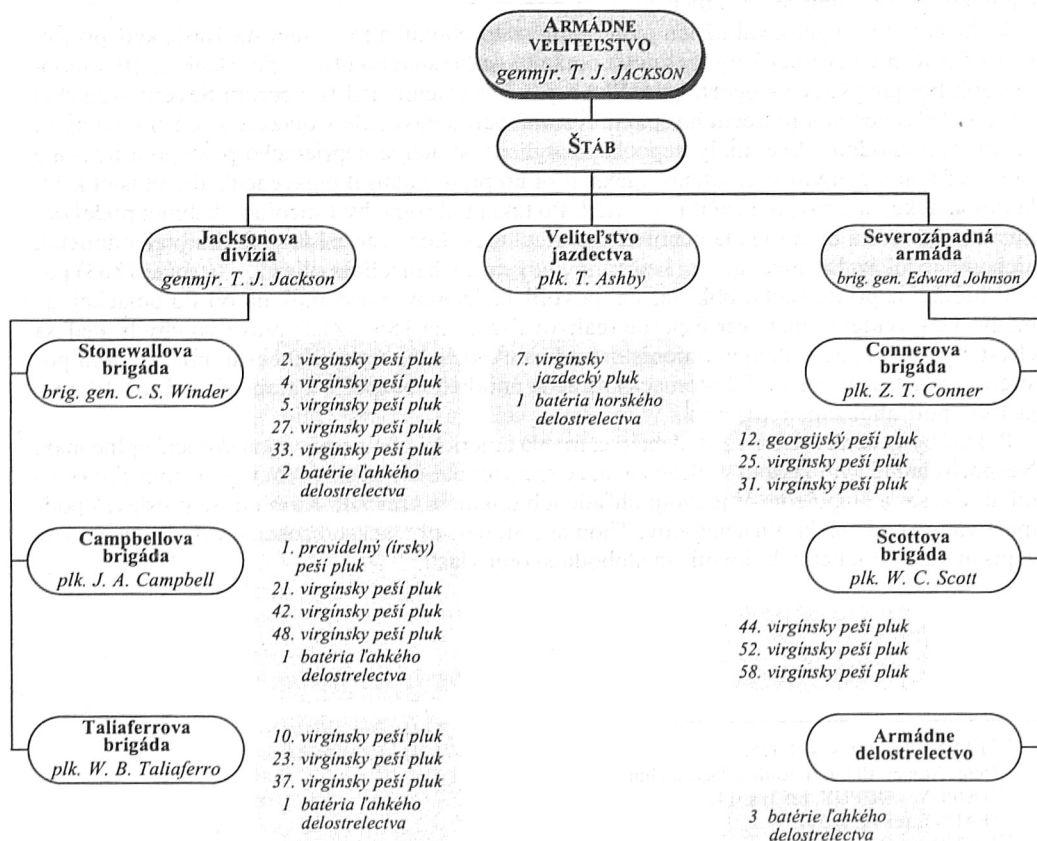
¹²⁰FAUST, ref 17, s. 391.

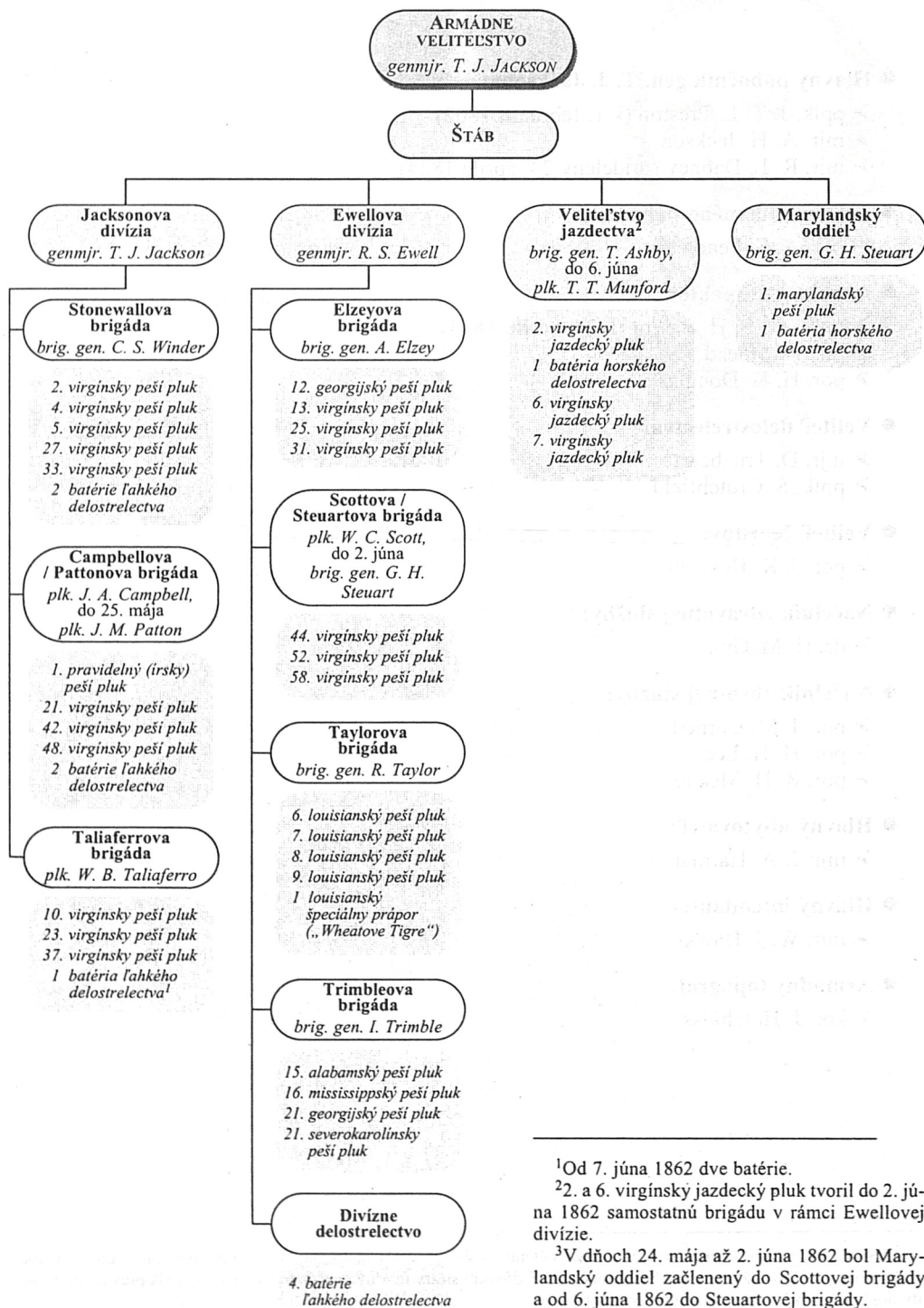
¹²¹BEVIN, ref 6, s. 116-117.

ORGANIZÁCIA ÚDOLNEJ ARMÁDY V BITKE PRI KERNSTOWNE 23. MARCA 1862

ORGANIZÁCIA ÚDOLNEJ ARMÁDY V BITKE PRI MCDOWELLI 8. MÁJA 1862

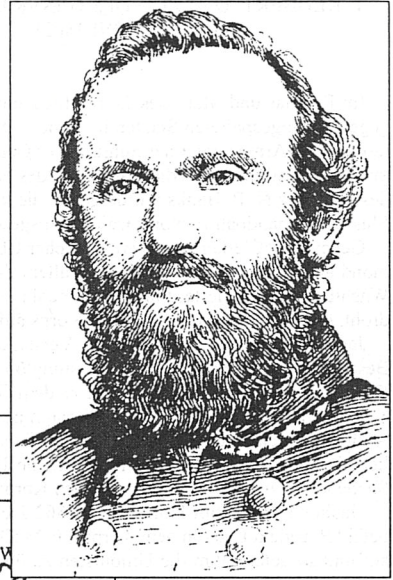

ŠTÁB ÚDOLNEJ ARMÁDY¹

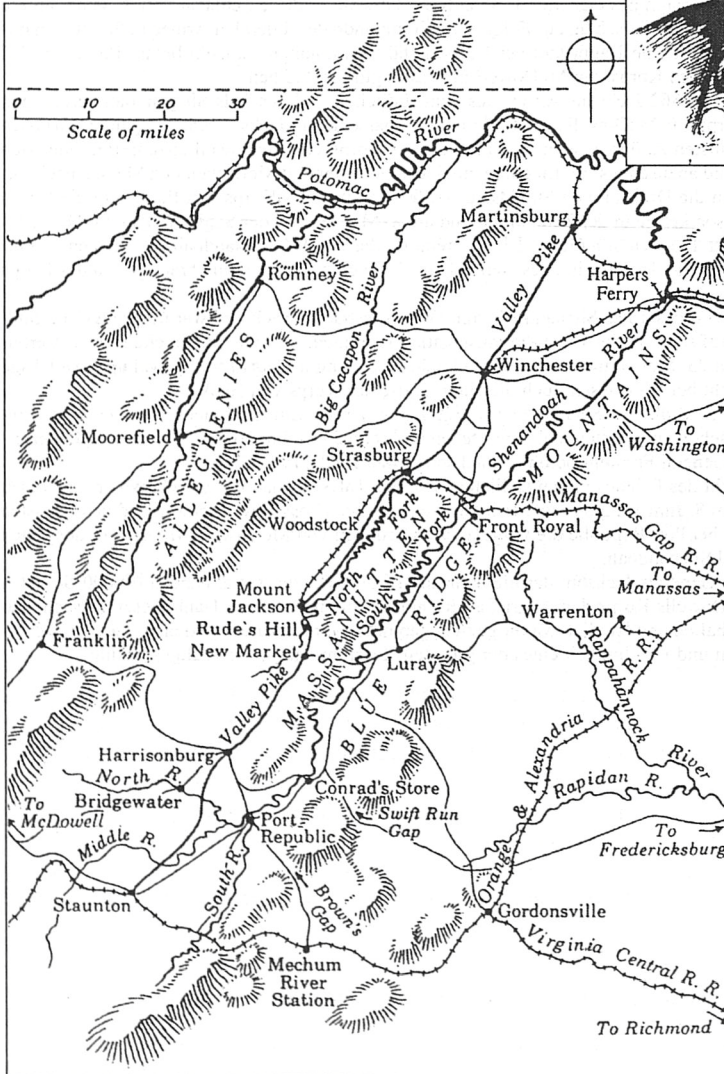
- **Hlavný pobočník gen. T. J. Jacksona:**
 - pplk. J. T. L. Preston (k 1. februáru 1862)
 - mjr. A. H. Jackson
 - mjr. R. L. Dabney (pridelený 24. apríla 1824)
- **Asistent hlavného pobočníka:**
 - por. A. S. Pendleton
- **Armádny inšpektor:**
 - pplk. W. S. H. Baylor (k 24. aprílu 1824)
 - plk. A. Smead
 - por. H. K. Douglas
- **Veliteľ delostrelectva:**
 - mjr. D. Trueheart
 - pplk. S. Crutchfield
- **Veliteľ ženistov:**
 - por. J. K. Boswell
- **Náčelník zdravotnej služby:**
 - dr. H. McGuire
- **Náčelník zbrojnej služby:**
 - por. J. M. Garnett
 - por. H. H. Lee
 - por. R. H. Meade
- **Hlavný ubytovateľ:**
 - mjr. J. A. Harman
- **Hlavný intendant:**
 - mjr. W. J. Hawks
- **Armádny topograf:**
 - kpt. J. Hotchkiss

¹Predložený zoznam uvádza najdôležitejších členov štábu generála Jacksona, ktorí v ňom pôsobili v určitej etape, alebo počas celého ťaženia v údolí Shenandoah. Z dôvodu straty úradných záznamov sa však nedá presne určiť, kedy došlo k ich príchodu a odchodu zo služby.

THOMAS JONATHAN JACKSON

ÚDOLIE SHENANDOAH

T. KLUBERT: DER ZUG DES GENERALS THOMAS J. JACKSON IM TAL SHENANDOAH
(MÄRZ – JUNI 1862)

Im Februar und März des Jahres 1862 unternahm die Armee der Vereinigten Staaten eine allgemeine Offensive gegen die abgespalteten Staaten im Süden. Die Hauptrolle spielte in dem Angriff die 100 000 – Männer – grosse Potomanische Armee unter der Führung des Generals G. B. McClellan. Die Armee verschob sich übers Meer zu der Virginischen Halbinsel, um die Hauptstadt des Feindes – Richmond – angreifen zu können. Das föderale V. Armeekorps des Generals N. P. Banks wurde gegen die kleine Armee des konföderativen Generals T. J. Jackson in dem Tal des Flusses Shenandoah in Nordvirginien ausgesendet.

General McClellan war in wesentlicher Übermacht, lehnte doch ab, solange er keine Verstärkung bekommt, Richmond anzugreifen. Er verlangte vor allem die Zuteilung des I. Armeekorps des I. McDowell, das in der Nähe von Washington stationierte. Präsident Lincoln lehnte doch ab, solange der Hauptstadt der Union wie immer eine Gefahr droht, dem General McDowell das Korps auf die Virginische Halbinsel nachzusenden.

Jackson wusste, wenn McClellan Verstärkung bekommt, Richmond fällt. Aus diesem Grund entschied er sich, die Besorgnisse des Präsidenten um Washington zu nützen und möglichst viele feindlichen Kräfte an sich zu fesseln. Als Banks mit der Mehrheit seines Heeres dem General McClellan zur Hilfe zog, griff er am 23. März 1862 bei dem Ort Kernstown die drei mal stärkere Division des Generals J. Shields an. Obwohl er diese Schlacht verlor, seine tapfere Aktion hatte einen grossen strategischen Einschlag zur Folge. Das Kommando der föderalen Armee befürchtete nämlich, Jackson hätte grosse Reserven, die die Hauptstadt der Union gefährden könnten. Lincoln befahl Banks ins Tal Shenandoah zurückzukehren, und dem Korps von McDowell in Washington zu bleiben.

Nachdem Banks im Laufe April 1862 Jacksons Armee aus dem südlichen Teil des Tals Shenandoah verdrängte, befahl Präsident Lincoln dem Korps von McDowell nach Richmond zu marschieren. Jackson brach folgend nach Osten auf und so gelang ihm die Unionisten zu überzeugen, er hätte vor, das Korps von McDowell anzugreifen oder sich zu den Verteidigern von Richmond anzuschliessen. Lincoln befahl also dem General McDowell den Marsch nach Süden aufzuhalten und schickte ihm die Division von Shields zur Hilfe, womit er das Korps von Banks um die Hälfte der Mannschaft schwächte. Jackson kehrte in der Zeit zurück und am 8. Mai 1862 in der Schlacht bei dem Dorf McDowell besiegte er die Vorhut der Truppen von General J. C. Frémont, der das Tal Shenandoah aus Westen angreifen wollte. Folgend schliess er sich mit der Division des Generals R. S. Ewell zusammen und brach gegen das Korps von Banks auf.

Banks zog in den nördlichen Teil des Tales Shenandoah zum Dorf Strasburg zurück und war überzeugt, die Südländer würden bei dem Angriff auf seine starke Verteidigungsposition verbluten. Jackson umzingelte Banks' Verteidigungslinie von linken Seite, am 23. Mai vernichtete er die föderale Besatzung im Dorf Front Royal und zwei Tage später überwand er in der Schlacht bei Winchester auch die Hauptkräfte des Korps von Banks.

Banks' Niederschlag ruf in den nördlichen Staaten eine riesige Panik hervor. Lincoln brachte den Gang des McDowells Korps nach Richmond schon zum dritten mal zum Stehen und schied aus ihm 20 000 Männer aus, die er ins Tal Shenandoah schickte. Dem General Frémont befahl er Jackson in den Rücken zu fallen.

Jackson zog vor der Übermacht des Feindes in den südlichen Teil des Tales Shenandoah zurück, wo er mit seinen Verfolgern Abrechnung hielt. Am 8. Juni 1862 besiegte er in der Schlacht bei Cross Keys Frémont und den nächsten Tag zerschlug er in der Schlacht bei Port Republic die vorgelagerten Truppen von McDowell. Mit diesem doppelten Sieg endete Jacksons Zug im Tal Shenandoah.

Die mutigen Operationen des Generals Jackson, der nie mehr als 16 500 Männer hatte, banden 60 000 Soldaten der Union und verhinderten McDowells Korps den Angriff an Richmond zu unterstützen. Dank dieser Tatsache hat McClellan keine Verstärkung erhalten und letztlich war er gezwungen nach Norden zurückzuziehen. Jackson sicherte sich einen unsterblichen Ruhm und Berühmtheit eines der grössten Heerführern in der Weltgeschichte.